
Participace

Definice

Následující text seznamuje čtenáře s definicí a významem pojmu participace a dalšími pojmy, které úzce souvisí s jeho používáním v akademickém světě. Text je strukturován do osmi částí:

Pojem „participace“ je jedním z velmi frekventovaných pojmů používaných ve společenských vědách v souvislosti se zkoumáním demokracie a aktivního občanského života. V širším významu tohoto pojmu se jedná o občanskou participaci a v užším o politickou participaci.

- **Občanská participace** se vztahuje k roli aktivního občana ve společnosti (ve veřejném prostoru), a to často bez přímého propojení s rozhodovacími procedurami a strukturami (Gardner 1999; Mansfeldová 2005; Müller 2003). V širším pojetí lze za participaci považovat jakýkoli druh dobrovolné činnosti občanů za účelem ovlivňování věcí veřejných. V tomto případě se obsah pojmu participace limitně blíží obsahu pojmů, jako jsou občanský aktivismus a občanská angažovanost.
- **Politická participace** zahrnuje pouze aktivity ovlivňující politické rozhodování. Označuje aktivity běžných občanů, které se zaměřují na ovlivňování chování představitelů veřejné správy (vlády), a to buď přímo, tj. na ovlivňování rozhodování o problémech a otázkách, které jsou předmětem řešení veřejných politik, anebo nepřímo na ovlivňování výběru osob pověřených tvorbou těchto politik (Verba, Scholzman, Brady 1995: 38).

Typy participačních aktivit

Participace zahrnuje velmi širokou škálu aktivit občanů. Jejich obsah a formy se mění společně s vývojem společnosti. Tento aspekt participace reflektovali Barnes a Kaase (1979) a jejich pokračovatelé (Dalton 1988 nebo Norris 2002), když navrhli rozlišovat participační aktivity občanů na konvenční a nekonvenční. Konvenční participace je spojena s volebním procesem (výběrem politických reprezentantů), institucionalizovanou politikou, a především s politickými stranami. Zahrnuje aktivity jako:

- hlasování ve volbách
- kontaktování politiků
- účast v předvolební kampani
- diskutování o politice apod.

Nekonvenční participace je obsahově naplňována nevolebními, protestními či nestandardními formami ovlivňování politiky, jako jsou:

- petice
- demonstrace
- stávky
- bojkoty
- blokády.

Participační aktivity mají formální charakter, pokud jsou iniciované a organizované formálně registrovanými neziskovými organizacemi, mezi které patří i politické strany a organizace politických hnutí.

Neformální participační aktivity, které probíhají mimo rámec neziskových organizací, resp. mimo fungování formálních institucí politického systému, jsou často zahrnovány pod zobecňující pojem „neinstitutionalizovaná participace“. Např. jde o některé nekonvenční aktivity, jako jsou spontánně koordinovaná občanská neposlušnost, nebo blokády, guerilla gardenings či happenings a mimo politický kontext se k nim řadí i sousedská výpomoc nebo neformální dárcovství potřebným lidem na ulici.

S rozvojem elektronických komunikačních technologií ztrácejí konvenční i nekonvenční participační aktivity svůj organizační, resp. kolektivní ráz a jsou více individualizované (van Deth 2012).

Individualizovaná participace

- internetový aktivismus (Shirky 2008),
- politický konzumerismus (Micheletti 2003)

Tyto aktivity se osvobozují od formálního organizačního rámce a jejich nositeli jsou individualizovaní aktivisté na volné noze, kteří k participačním aktivitám přistupují neplánovaně, sporadicky, pro svůj dobrý pocit a zábavu. Nechtějí být vázání očekávanými kolektivu či pravidly organizací a institucí. Jejich motivace k participaci jsou spíše sebestřední a jde jim hlavně o vyjádření vlastních názorů (van Deth 2012). Jejich participační aktivity často ztrácejí protestní osten namířený vůči veřejným autoritám a někdy i svůj politický charakter.

Trend individualizace občanské participace dokumentuje nástup celé série nových typů „aktivistů na volné noze“ (Frič, Vávra 2016), kteří nechtějí být členy neziskových organizací. Kromě tzv. šekových aktivistů, kteří řešení veřejných problémů podporují finančními dary, jsou to např. „virtuální aktivisté“, respektive „online aktivisté“ či „kyberaktivisté“, pro které je typický internetový sociální networking, zapojování se do internetových diskusí, psaní mobilizačních e-mailů, blogování, atd.

S využíváním elektronických sítí souvisí i další typ individualizovaných aktivistů, kterými jsou tzv. „political consumers“. Jde o občany, kteří odmítají nakupovat (boycotting), anebo nakupují (buycotting) zboží z ideologických či etických důvodů. O věcech veřejných hlasují svými nákupy (Micheletti 2003, 2004; Micheletti et al. 2004; Scammell 2000).

Zásadní diskuse, které se vedou ohledně individualizovaného aktivismu, se týkají jeho nenáročnosti na výkon občanské role. Virtuálnímu aktivismu je vyčítána povrchnost a redukce participace na pouhé klikání počítačovou myší v domácím pohodlí. Virtuální aktivismus je označován za „nízkonákladový“ (van Deth 2012), a tudíž i méně hodnotný než aktivismus „tváří v tvář“ (face-to-face).

Tab. Základní typy participačních aktivit

	Přímá - politická	Neřímá - politická	Konvenční	Nekonvenční	Kolektivní	Individualizovaná	Institucionální	Neinstitucionální	Nákladná	Nenákladná
Účast ve volbách, v referendu	x		x		x		x			
Členství v politické straně	x		x		x		x		x	
Členství v servisní/volnočasové NNO		x	x		x		x			x
Členství v advokačních NNO		x		x	x		x		x	
Kontaktní politika	x		x			x	x		x	
Podpisování petic		x	x			x		x		x
Demonstrace		x		x	x			x		x
Účast na stávkách		x		x	x			x		x
Občanská neposlušnost, blokády ...		x		x	x			x		x
Účast na zasedání místního zastupitelstva	x		x		x		x		x	
Účast v komisích místního zastupitelstva	x		x		x		x		x	
Neformální děrovství		x	x			x		x		x
Dobrovolnictví pro politickou stranu	x		x		x		x		x	
Děrovství pro politickou stranu/hnutí	x		x			x	x			x
Dobrovolnictví pro servisní/volnočasové NNO		x	x		x		x		x	
Děrovství pro NNO		x	x			x	x			x
Dobrovolnictví pro advokační NNO		x		x	x		x		x	
Bojkot nákupu zboží z ideologických důvodů		x		x		x		x		x
Nákupování zboží z ideologických důvodů		x		x		x		x		x
Účast v internetových diskusích		x		x		x		x		x
Psaní komentářů na internetu, blogování		x		x		x		x		x
Sousedská výpomoc		x	x			x		x		x
Účast na komunitních aktivitách		x	x		x			x		x
Účast na veřejných slyšeních		x	x		x		x		x	

Zdroj: Dle Pausch (2012), upravené a rozšířené.

Faktory participace

Proč a v jaké míře občané participují, vysvětluje množina faktorů. Jejich vliv na participaci se snaží popsat několik modelů a koncepcí.

Zdrojový model (Verba et al. 1995, Brady et al. 1995) říká, že občané participují, když k tomu mají zdroje, jako jsou vzdělání, peníze, volný čas apod. Tento model předpokládá, že čím více zdrojů lidé mají, tím více budou participovat.

Kulturní model vysvětluje participaci podle toho, jaké hodnoty, postoje a preference občané mají. Pokud projevují zájem o politiku a důvěřují institucím veřejné správy a politického systému, tak budou mít větší sklony participovat na veřejném dění.

Koncept sociálního kapitálu (Putnam 1992, 2000) hledá vysvětlení participace v „slabých sociálních vazbách“ (Granovetter 1973) mezi navzájem si cizími občany, resp. v sociálních sítích přátel a známých obklopujících občany v jejich společenském životě. Občané, kteří mají více sociálních kontaktů a přátel a jsou členy neziskových organizací, budou participovat více, než ti, jejichž sociální kapitál je malý (Teorell 2003).

Koncept vůdcovství interpretuje participaci na pozadí vytváření „silných emocionálních vazeb“ mezi politickými lídry a jejich následovníky. Ti občané, kteří se emocionálně navázali na politické vůdce, participují častěji.

Participace zdola a shora

Na kvalitu participace má vliv faktor sebemobilizace, který implikuje hledání odpovědí na otázky, kdo vytváří příležitosti pro participaci a kdo otevírá prostor pro dialog mezi občany a elitami (Cornwall 2008; Gaventa and Robinson 1998). Vytváří a nabízí možnosti k participaci občanů veřejná správa, neziskové organizace nebo samotní občané? Pokud jsou participační aktivity iniciované neziskovými organizacemi nebo jde o spontánní iniciativy jednotlivých občanů či skupin občanů, mluvíme o „participaci zdola“.

Pokud impulsy k těmto aktivitám vychází od institucí veřejné správy a politického systému, máme do činění s „participací shora“. V tomto případě jde o cílené zapojování širší veřejnosti do rozhodování někdy nazývané i participační inženýrství (Zittel 2008). Do povědomí občanů vstoupilo jako součást snahy Evropské komise strategicky podpořit model dobrého vládnutí v členských zemích a odstranit tzv. demokratický deficit vládnutí evropských institucí.

Participační inženýrství Evropské komise se soustřeďuje na podporu práv občanů ovlivňovat agendu obecných zastupitelstev. Zapojování veřejnosti do rozhodování na místní úrovni se děje formou projektů v rámci územního plánování, plánování rozvoje sociálních služeb nebo strategického řízení či plánování (Karlsson 2009).

Techniky zapojování veřejnosti do rozhodování:

- workshopy
- kulaté stoly
- veřejná projednání
- participativní rozpočet
- občanské poroty,
- konsenzuální konference,
- sousedské výbory,
- občanské či uživatelské panely

Participace v neziskových organizacích

Profesionální znalosti a kompetence potřebné k efektivnímu využívání participačních mechanismů někdy chybí nejen na straně občanů, ale i na straně institucí veřejné správy. Proto jsou jako zprostředkovatelé do participačního procesu přizívány neziskové organizace (Mosley 2016), které zapojování občanů do rozhodování poskytují specializovanou asistenci.

Už Alexis de Tocqueville (česky 1992, v originále 1835 a 1840) považoval setkávání se občany v neziskových organizacích a participaci na jejich činnosti za školu demokracie. Neziskové organizace dávají svým členům podněty pro jejich aktivizaci, ukazují jim, jak fungují občanské vzorce chování a poskytují sociální kontrolu jejich uplatňování v praxi občanského a politického života.

Neziskové organizace poskytují občanům specifický typ organizační socializace, který je zmocňuje k efektivní participaci (Gillespie 2017: 2). Postupem času se ve vzájemné interakci s jinými členy vytváří závazky členů organizace participovat na veřejném životě. Zapojení do činnosti neziskových organizací funguje tedy jako „participační fitness“, tj. jako proces posilování občanských schopností a dovedností.

Následovníci myšlenek Alexise de Tocquevillejsou přesvědčeni, že členství v neziskových organizacích podporuje politickou participaci občanů. A mnohé výsledky empirických výzkumů to také potvrzují (viz např. Almond a Verba 1963, Howard and Gilbert 2008, nebo LeRoux 2007). Na druhé straně jiné studie dokazují, že k výraznějšímu posilování právě politické participace v neziskových organizacích nedochází (Van der Meer, Van Ingen 2009, Dekker 2014).

Kvalita participace občanů

Koncepční uchopení participace ve společenskovední literatuře se obvykle pojí s řešením otázky moci v demokratické společnosti, resp. s tématem interakce mezi mocnými a slabými nebo mezi politickými elitami a řadovými občany (Bang 2004).

Jednotlivé participační techniky a mechanismy umožňují různou úroveň redistribuce moci mezi elitami a občany. Sherry Arnsteinová (1969) sestavila tyto techniky do tzv. participačního žebříku, kde každá vyšší příčka znamená větší přenos vlivu/moci z rukou veřejných činitelů do rukou řadových občanů. Čím výše jsou aktivity občanů na žebříčku zařazeny, tím vyšší kvalita participace je jim připisována (na nejnižších příčkách jsou řazeny pasivnější formy participace jako sdílení informací a konzultace, výš se nachází partnerství a delegování moci a na nejvyšší příčce je umístěna občanská kontrola).

Jiné přístupy staví na nejvyšší příčce kvality participace ty její formy, kde iniciátorem participace je sám občan. Např. Jules Pretty (1995) považuje za nejrozvinutější formu participace „sebemobilizaci“. Tato forma participace obsahuje iniciativní volbu občana, která je nezávislá na externích institucích.

Principy redistribuce moci a princip sebedeterminace vytvářejí základní hodnoticí rámec kvality participace, v němž ideální formu participace představují aktivity občanů, které se vyznačují vysokou mírou autonomní sebedeterminace a zároveň mají významný vliv na rozhodování. Vysoká míra redistribuce moci a nízká míra sebedeterminace znamená participaci pouze úzké skupiny expertů. V nominálním typu participace jsou příležitosti k participaci ze strany veřejné správy buď jenom předstírány, anebo manipulovány tak, aby k redistribuci moci docházelo jen v minimální míře. Pro neautentický typ participace je typická nízká míra redistribuce moci i sebedeterminace.

Tab. Typologie kvality participace

Míra redistribuce moci	Míra sebedeterminace	
	Vysoká	Nízká
Vysoká	Autentická	Expertní
Nízká	Nominální	Neautentická

Zdroj: Autor na základě typologií (Arnstein 1969 a Pretty 1995).

Zmocňující a domestikovaná participace

Mocenská či politická dimenze participace je vždy předmětem různých zájmů a soupeření mezi mocnými představiteli politiky a veřejné správy se slabými řadovými občany. Obě strany (mocní i slabí) vedou svou vlastní politiku participace. Zatímco slabí ji chtějí využít ke svému zmocnění (empowerment), mocní se snaží jenom posílit legitimitu svých rozhodnutí. Toto je dle Sarah White dominantní vzorec zápasu o participaci, což ukazuje, že participace nemusí být vždy v zájmu chudých a slabých. (White 1996: 150).

Pokud participace ve výsledku směřuje ke zmocňování řadových občanů, můžeme mluvit o zmocňující participaci (Fung, 2006a). Pokud naopak, v procesu participace sice panuje verbální vstřícnost, ale v praxi veřejné politiky převládají tendence k ignorování a potlačování výsledků participace anebo dochází k manipulaci s procesem participace či zneužívání participčních technik k tomu, aby byly dosaženy cíle mocných představitelů institucí veřejné správy, máme co do činění s tzv. domestikovanou participací (Wakeford and Singh 2008).

Někteří autoři s poukazem na neotřesitelnou moc politických a administrativních elit v pozici řídicích orgánů rozvojových participačních projektů, které slouží jen jako zástěrka nespravedlivého a manipulativního výkonu moci, mluví dokonce o „tyranii participace“ (Cooke, Kothari 2001, Pollock and Sharp. 2012, Williams (2004) s tím, že participace v praxi v mnoha případech neumožňuje únik před manipulací ze strany elit a tedy nenabízí reálnou možnost úspěšně dosáhnout cíle zmocňování řadových členů komunity či chudých a slabých občanů.

Politická participační nerovnost

Volba participačních technik sebou nese i různé nároky na participační kompetence. Náročnost zvládnutí participačních technik akolonizace diskuse kolem nich příliš odcizeným, technokratickým jazykem (Cornwall 2002) může omezovat opoziční názory a vylučovat z participace všechny, kteří nedisponují relevantním expertním poznáním a schopnostmi (Bang 2004: 7).

Archon Fung upozorňuje, že participační nerovnost souvisí s nízkou reprezentativitou participačních technik a mechanismů danou samovýběrem participujících občanů. Participují jen ti, kteří se sami vyberou, tj. ti, kteří chtějí a mají na to zdroje. Zkrátka „...bohatší a lépe vzdělaní občané participují častěji.“ (Fung 2006b: 67)

S rozšiřováním možností nevolební politické participace se vliv faktoru nedostatku zdrojů na participaci ještě zvyšuje a např. Russell Dalton (2017) tvrdí, že v důsledku tohoto faktoru se v demokratických společnostech vytváří „participační mezera“ mezi vrstvami lidí s různým sociálním statutem.

Financování chodu demokracie si vyžaduje také účast občanů. To znamená, že jde o svébytný participační mechanismus a ideálně by na něm měli mít možnost participovat všichni občané stejně. Monetární participace jako jsou členské příspěvky, dary politickým stranám, placení daní či daňové asignace tvoří samostatný typ politické participace, který se odlišuje od tzv. hlas pozvedávající participace, kterou tvoří aktivity jako např. demonstrace, hlasování ve volbách, petice, kontaktování politiků apod.

Systém financování demokracie obsahuje dva participační mechanismy se specifickou mírou distribuce moci a sebedobilizace. Jde o systém státního financování politických stran a politický marketing.

Financování politických stran státem z daní voličů se sice vyznačuje vysokou mírou rovnosti zapojení občanů, ale jen velmi malou resp. nulovou distribucí moci (peníze na financování stran jsou daňovým poplatníkům odebrány direktivně). Povinný ráz participace na financování politických stran také podlamuje sebedobilizaci voličů. Kvalita tohoto participačního nástroje je velmi nízká a neautentická.

Pro politický marketing jako monetární participační mechanismus je charakteristický samovýběr participujících občanů. Možnost participace, kterou nabízí je silně poznačena majetkovou nerovností.

Politický marketing neláká voliče jen k volebním urnám, ale snaží se je motivovat i k dávání darů politickým stranám, k poskytování příspěvků na financování volebních kampaní a na režii politických stran. Významnější dary politickým stranám však mohou dávat jen bohatí jednotlivci či firmy. Relativně malá skupina bohatých občanů má tak možnost prostřednictvím svých darů ovlivnit rozhodování politiků v daleko větší míře, než masu méně majetných občanů! Politický marketing asymetricky redistribuuje moc ve prospěch majetných.

Paralelní propojení mechanismů státního financování politických stran a politického marketingu do jednoho systému financování demokracie znehodnotilo efektivnost monetární participace méně majetných občanů. Malé anonymní daňové odvody chudých a slabých nemohou reálně soutěžit o vliv na rozhodování politiků s velkými a neanonymními dary bohatých. Vliv největšího sponzora demokracie, tj. daňového poplatníka, je tak díky elitami preferovaným participačním mechanismům, zanedbatelný ve srovnání s vlivem bohatých občanů, kteří jsou ve skutečnosti jedinými autentickými účastníky financování demokracie.

Autor doc. PhDr. Pavol Frič, Ph.D

[doc. PhDr. Pavol Frič, Ph.D](#)

Jak odkazovat na tento text: Pavol Frič: Participace [online]. 2022. Dostupné na: <https://ksos.fhs.cuni.cz/KOS-227.html>

O studijním programu

Chcete se dozvědět víc o tom, co dělá občanská společnost u nás i ve světě? Studia občanské společnosti nabízí prostor pro propojování teorie i praxe. Dozvíte se, jak organizace občanské společnosti i sociální ekonomiky fungují, jakým čelí výzvám a jak jejich činnost podpořit. [Témata studia naleznete zde](#), nebo ve struktuře a [studijních plánech](#).

Chcete vědět, k čemu vám studium bude? Přečtěte si také [příběhy absolventů](#), které ukazují, jak jim studia pomohla uplatnit se nejen ve třetím sektoru.

Zdroje

Almond G. A., Verba S. 1963. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press

Arnstein, S. R. 1969. „A Ladder of Citizen Participation.“ Journal of the American Institute of Planners (35) 4: 216–24.

Bang, P. H. 2004. „Everyday Makers And Expert Citizens Building Political not Social Capital.“ ANU, School of Social Science. [online]. Dostupné z: <https://digitalcollections.anu.edu.au/handle/1885/42117>

Barnes, S. H. a Kaase, M., eds. 1979. Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies. Thousand Oaks, CA: Sage.

Brady, H. E., Verba, S. a Scholzman K. L. 1995. „Beyond Ses: A Resource Model of Political Participation“. The American Political Science Review 89, č. 2, 271-294.

Carlson N. 2003. Testing the transmission belt: Do internal associational institutions affect national political attitudes and behaviors in the United States? Presented at Annu. Meet. Am. Polit. Sci. Assoc., Philadelphia

Cooke B Kothari U 2001. The case for participation as tyranny in: B Cooke & U Kothari (eds) Participation: The New Tyranny? pp 1–15 (London: Zed Books)

Cornwall, A. 2000. Beneficiary, Consumer, Citizen: Perspectives on Participation for Poverty Reduction, Sida Studies 2, Stockholm, Sweden.

Cornwall, A. 2008. Unpacking 'Participation': models, meanings and practices. Community Development Journal, doi:10.1093/cdj/bsn010

Dalton, R. J. 1988. Citizens Politics in Western Societies: Public Opinion and Political Parties in the United States, Great Britain, West Germany and France. New Jersey: Catham House Publishers, INC.

Dalton, R. J. 2017. The participation gap: Is citizen participation actually good for democracy? Dostupné únor 2022 na <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/08/23/the-participation-gap-is-citizen-participation-actually-good-for-democracy/>

Dekker P. 2009. Civicness: From Civil Society to Civic Services?

Dekker, P. 2014. „Tocqueville Did Not Write About Soccer Clubs: Participation in Voluntary Associations and Political Involvement.“ In Freise, M., Hallmann, T. (eds.). Modernizing Democracy: Associations and Associating in the 21st Century. New York: Springer.

- Diamond, L. 1999. *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Frič, P., Vávra, M. 2016. „Czech civil sector face-to-face with freelance activism.“ *International Journal of Sociology and Social Policy* 36 (11/12): 774-791.
- Fung, A., 2006a. *Empowered Participation; Reinventing Urban Democracy*, Princeton University Press
- Fung, A. 2006b. Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*. Special Issue, pp. 66-75.
- Gaventa, J. and Robinson, M. 1998. 'Influence from below and space from above: non-elite action and pro-poor policy', paper prepared for Poverty Conference, Institute of Development Studies, June 1998.
- Gillespie, E. M. 2017. Citizen Participation and Nonprofit Organizations. A. Farazmand (ed.), *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*, DOI 10.1007/978-3-319-31816-5_2937-1.
- Granovetter, M. 1973. 'The Strength of Weak Ties', *American Journal of Sociology* 78, 1360– 80.
- Howard, M.M. and Gilbert, L. 2008. A Cross-National Comparison of the Internal Effects of Participation in Voluntary Organizations. *Political studies: VOL 56*, 12–32.
- Kaase, M. a Marsh, A. 1979. Political Action: A Theoretical Perspective. In: *Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies*. Eds. Barnes, S. a Kaase, M. Thousand Oaks, CA: Sage, 27-56.
- Karlsson, M. 2009. Can participatory engineering make political representation more interactive? – The case of local political representatives in Sweden. Research school of Public Affairs (FOVU), University of Örebro, Sweden. [online]. Dostupné z: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:376175/FULLTEXT02>
- LeRoux, Kelly. 2007. Nonprofits as civic intermediaries: The role of community-based organizations in promoting political participation. *Urban Affairs Review*, 42(3), 410–422.
- Manning, N., Holmes M. 2014. Political Emotions: A Role for Feelings of Affinity in Citizens' (Dis)Engagements with Electoral Politics? *Sociology*, Vol. 48(4) 698–714.
- Mayseless O. 2010. Attachment and the leader-follower relationship. *Journal of Social and Personal Relationships* 27: 271-280.
- Micheletti, M. 2003. *Political Virtue and Shopping. Individuals, Consumerism and Collective Action*, Palgrave Macmillan, New York.
- Micheletti, M. 2004. *Political Virtue and Shopping*. New York: Palgrave.
- Micheletti, M., Føllesdal, A., Stolle, D. (eds.). 2004. *Politics, Products, and Markets: Exploring Political Consumerism Past and Present*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Mosley, J. E. 2016. Nonprofit Organizations' Involvement in Participatory Processes: The Need for Democratic Accountability. *Nonprofit Policy Forum* 2016; 7(1): 77–83.
- Norris, P. 2002. *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. New York: Cambridge University Press.
- Pollock, V.L. and Sharp, J. 2012. Real Participation or the Tyranny of Participatory Practice? *Urban Studies* , Vol. 49, No. 14 (NOVEMBER 2012), pp. 3063-3079
- Pausch, P. 2012. What is political participation good for? Theoretical debate and empirical data from Austria. *Resistance Studies Magazine* , No -1 From rsmag.org .
- Popper, M. and Mayseless, O. 2003. Back to basics: Applying parenting perspective to transformational leadership. *Leadership Quarterly* 14: 41–65.
- Pretty, J. 1995. „Participatory learning for sustainable agriculture.“ *World Development*, 23 (8): 1247–1263.
- Putnam, R. D. 1992. *Making Democracy Work. Civic traditions in modern Italy* . New Jersey: Princeton University Press.
- Putnam, R. 2000. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.

Scammell, M. 2000. The internet and civic engagement: the age of the citizen-consumer. *Political Communication*, Vol. 17 No. 4, pp. 351-355

Shirky, C. 2008. *Here Comes Everybody. The Power of Organizing without Organizations*. New York: Penguin

Teorell, J. 2003. Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Network of Recruitment in Sweden. *Scandinavian Political Studies* 26, č. 1, 49-66.

Tocqueville A. 1992. *Demokracie v Americe I. a II*. Praha: KLN.

Van der Meer, T. W. G., Van Ingen, E. J. 2009. „Schools of democracy? Disentangling the relationship between civic participation and political action in 17 European countries.“ *European Journal of Political Research*, Vol. 48, Issue 2:281–308.

van Deth, J. W. 2001. „Studying Political Participation: Towards a Theory of Everything?“ Paper presented at the workshop “Electronic Democracy: Mobilisation, Organisation and Participation via ne ICTs.” Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research, Grenoble, 6-11 April 2001.

van Deth, J.W. 2012. New modes of participation and norms of citizenship, in van Deth, J.W. and Maloney, W.A. (Eds), *New Participatory Dimensions in Civil Society. Professionalization and Individualized Collective Action*, Routledge, New York, NY, pp. 115-139.

Verba, S. 1967. Democratic Participation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* , Sep., 1967, Vol. 373, *Social Goals and Indicators for American Society*, Volume 2, pp. 53- 78

Verba, S., Nie, N. and Kim, J. 1978. *Participation and Political Equality: A Seven-Nation Comparison*. New York: Cambridge University Press.

Verba, S., Schlozman, K. L. and Brady, H. E. 1995. *Voice and Equality*. Cambridge: Cambridge University Press.

Verba, S. 2003. Would the Dream of Political Equality Turn Out to Be a Nightmare? *Perspectives on Politics* 1, No. 4: 663-679.

Wakeford, T. and Singh, J. 2008. Towards empowered participation: stories and reflections. *Participatory learning and action*, No. 58, pp. 6-10.

Williams, G. 2004. “Evaluating participatory development: tyranny, power and (re)politicization,” *Third World Quarterly* 25(3): pp. 557-578

White, S. 1996. Depoliticising Development: The Uses and Abuses of Participation. *Development in Practice*, Vol. 6, pp. 142-155. · February 1996 DOI: 10.1080/0961452961000157564

Zittel, T. 2008. Participatory Engineering. Promises and Pitfalls'. In *Opening EU-Governance to Civil Society. Gains and Challenges*. Dirk De Bi?vre and William Maloney (eds.). CONNEX Report Series No 5. Mannheim